

**KIRGIZİSTAN TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**ULUPAMİR KIRGIZ GÖÇÜNÜN TÜRK BASININA
YANSIMASI**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Atilla GÜVEN

**Danışman
Doç.Dr. Yusuf YURDİGÜL**

BİŞKEK 2019

ÖZ

Yazar	: Atilla GÜVEN
Üniversite	: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	: İletişim Bilimleri
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: xxi + 196
Mezuniyet Tarihi	: / /2019
Tez Danışman(lar)ı	: Doç.Dr. Yusuf YURDİGÜL

ULUPAMİR KIRGIZ GÖÇÜNÜN TÜRK BASININA YANSIMASI

İnsanların büyük bir kısmı yaşamlarına doğdukları yerde devam etmek isterler. Böyle olmakla beraber daha güzel bir gelecek düşüncesiyle ülke içerisinde veya ülkeler arasında yer değiştirenler olduğu gibi bazı durumlarda bu yer değişimi zorunlu olabilmektedir. Ne şartlarda olursa olsun, başka ülkelere göç eden kişi ve topluluklar değişik mağduriyetler ve problemlerle karşılaşmaktadırlar; karşılaşılan sorunlar arasında en önemlisi ise göçmenlerin, kendilerini kabul edebilecek bir hedef ülke bulmasıdır. Türkiye'nin özellikle Soğuk Savaş döneminde, Doğu Blok'u ülkelerinin baskısından kaçarak sığınma talebinde bulunan Türk soylu göçmenlere kucak açtığını görmekteyiz. Bu çalışmada, çağımızda çok önemli bir sorun haline gelen göç ve zorunlu göç kavramları, mülteci sorunlarının neden ve sonuçları; mülteciler için izlenen çözüm yolları, Türkiye tarafından mülteciler için uygulanan iskân ve istihdam politikaları ve bu politikaların, Türk asıllı Pamir Kırgızları üzerinden ulusal ve yerel basına yansımaları ele alınacaktır. Türk soylu göçebe gruplardan olan Pamir Kırgızları 1979 yılında SSCB'nin Afganistan'ı işgale başlaması ile Pakistan'a sığınmışlar, ardından iskân edilmek ve insanca yaşayabilmek için Türkiye'ye iltica talebinde bulunmuşlar ve 1982 yılında 2641 sayılı özel bir yasa çıkartılarak Türk asıllı Afgan diğer göçmenlerle beraber iskânları sağlamıştır.

Pakistan'dan Adana'ya 03 Ağustos 1982 sabahı getirilmeye başlanan Afganistanlı Türk soylu göçmenlerin en kalabalık grubunu oluşturan Rahmankul Han önderliğindeki Pamir Kırgızları, Türkiye'ye; Afganistan'ın Wakhan bölgesi, Pamir vadilerinden gelmişlerdir. Yaşamlarının büyük bir bölümü Sovyet tehlikesiyle geçirmek zorunda kalan Pamirli Kırgızlar, Afganistan'da 1978 yılında gerçekleşen Saur Devrimi ve arkasından iktidara gelen komünist rejim yüzünden vatanlarını terk etmek zorunluluğunda kalmışlardır. Pakistan'ın kuzeyi Gilgit'te 4 yıl sığınmacı olarak kamplarda yaşadktan sonra 1982 yılında yaklaşık 4000 mülteci ile beraber Türkiye'ye getirilmişlerdir. Söz konusu bu Kırgız topluluğunun Malatya'nın Yeşilyurt ilçesine ve Van'ın Karakündüz köyüne geçici olarak iskânı sağlanmıştır. Gerek yaşam koşulları, gerekse göçmenlerin talepleri üzerine Türkiye'nin Van ili, Erciş ilçesine bağlı olan

Ulupamir köyüne yaklaşık 5 yıl sonra yerleştirilmişlerdir. Bugüne kadar Ulupamir köyü Kırgızlarının en büyük trajedisi haline gelen göç süreci topluluğun etnik sınırlarının ve kimlik oluşumunun önemli etkileyici unsuru haline gelmiştir. Bu süreç içerisinde farklı etnik gruplarla ekonomik, ekolojik, siyasi ve kültürel ilişkiler kurmuşlardır. Bu durum Kırgızların gündelik hayatına, kültürel özelliklerine, topluluk içindeki sosyo-ekonomik yapısına da yansımıştır. Bu tez çalışmasında Pamir Kırgızlarının dünden bugüne yapısı incelenecek aynı zamanda Pamir Kırgız topluluğunun göçlerinin Türk basınına yansımaları üzerine durulmuştur. Konu içerisinde gösterilen göç olaylarının her birinin tarihi net bir şekilde gazetelerin sayılarında incelenmiştir.

Ulupamir Kırgız Türklerinin göçlerinin Türk basınında sunumunu araştırma maksadıyla 1982 yılı gazetelerinde Ulupamir Kırgız Türklerinin göçlerinin gerçekleştiği dönem ele alınmıştır. Pamir Kırgız Topluluğunun Türkiye'ye göçleri 4 ulusal gazete temel alınarak göçün yaşandığı zaman 47 günlük dönem süresi içerisinde incelenmiştir. Yine aynı şekilde ülke içinde yaşanan iç göçlerde; göçlerin yaşandığı şehirlere ait 5 yerel gazetenin 47 günlük sayısının analizi ile sınırlandırılmıştır.

Pamirli Kırgızların da içinde olduğu 1982 yılında gerçekleşen mülteci göçü ile ilgili Türkiye içinde bulunan ulusal gazetelerden Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Tercüman gazeteleri, yerel gazetelerden Van ilinden Bir Nisan, İki Nisan, Van Postası, Van Sesi ve Adana ilinden Yeni Adana Gazeteleri üzerinde 1982 yılının 15 Temmuz - 01 Eylül arasında toplamda 423 sayısı incelenmiştir. Araştırma yapılan Ulusal gazetelerde (Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Tercüman) 31 haber, yerel gazetelerde (Bir Nisan, İki Nisan, Van Postası, Van Sesi, Yeni Adana Gazeteleri) ise 43 haber olmak üzere toplamda 74 habere ulaşılmış ve bu haberler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Soylu Mülteciler, Türk Medyası, Kırgız Göçü, Pamir Kırgızları, Ulupamir.

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Атилла ГҮВЕН
Университет	: Кыргыз Түрк Манас Университети
Багыты	: Журналистика
Иштин сыпаты	: Магистрдик диссертация
Беттердин саны	: xxi + 196
Бүтүрү датасы	: // 2019
Илими Жетекчи	: Доц. Док. Юсуф ЮРДИГУЛ

Улуупамир кыргыз көчүнүн түрк басма сөзүндө чагылдырылышы

Адамдардын басымдуу бөлүгү өздөрүнүн киндик каны тамган жерде жашагысы келишет. Ошону менен бирге дагы да жаркын келечекти максат кылышып, бир өлкөнүн ичинде же башка өлкөгө жер которуп кеткендер бар. Кээде жер которууга мажбур болгон учурлар да кездешет. Түрдүү себептер менен башка өлкөгө көчүп кеткендер ар кандай проблемаларга туш болушат. Бул проблемалардын эң маанилүүсү болсо көчмөндөрдүн өздөрүн кабыл ала турган бир мамлекет табуулары болуп саналат. Түркия өлкөсү Кансыз согуш учурунда Чыгыш Блоктук өлкөлөрүнүн кыстоолорунан качып, баш-паанек издеген түпкү теги түрк болгон адамдарга өз кучагын ачкан. Бул эмгекте азыркы күндө абдан маанилүү маселе болуп эсептелген миграция жана мажбурдуктан улам болгон миграция түшүнүктөрү, качуулардын себеби жана жыйынтыгы, качкындар үчүн чечим издөө жолдору, Түркиянын качкындарды жумуш менен камсыз кылуу саясаты, бул саясаттын түрк тектүү Памир кыргыздарынын негизинде улуттук жана жергиликтүү медиада чагылдырылышы боюнча сөз болот. Түрк тектүү көчмөн эл болгон Памирлик кыргыздар 1979-жылы СССРдин Афганистандыбасып алуусунун себеби менен Пакистанга барышкан. Андан кийин көчүрүлүп келүү жана жакшы жашоо үчүн Түркияга баш калкалоочу жер сурап өтүнүч билдиришет. 1982-жылы 2641 номерлүү мыйзам чыгарылып, түрк тектүү башка афган көчмөндөр менен бирге көчүрүлүп келинет.

1982-жылы 3-августтун таңында Пакистандан Аданага көчүрүлүп баштаган Афганистандык түрк тектүү көчмөндөрдүн эң көп тобу болгон Рахманкул кандын жетекчилигиндеги Памирлик кыргыздар Түркияга Афганистандан Вахан аймагындагы Памир өрөөнүнөн келишкен. Памирлик кыргыздар жашоосунун бир бөлүгүн Советтик коркунуч менен жашашып, Афганистанда 1978-жылы болгон Саур төңкөрүшү жана андан кийин эле коммунисттик режимдик бийликке келиши менен мекенин таштап чыгып кетүүгө

мажбур болушкан. Пакистандын түндүгүндөгү Гилгитте 4 жыл лагерлерде баш калкалашкандан кийин 1982-жылы 4000ге жакын көчмөндөр менен бирге Түркияга алынып келинген. Памирлик кыргыздардын убактылуу жашай турган жери Малатянын Йешилйурт деген бөлүгү жана Вандын Каракүндүз айылы болгон. Жашоо шарттарына жана көчмөндөрдүн талабына жараша 5 жылдан кийин Вандын Эрчис округундагы Улуупамир айылына көчүрүлгөн. Ушул күнгө чейин Улуу Памир айылындагы кыргыздардын эң чоң трагедиясына айланган миграция процесси коомчулуктун этникалык чегинин жана инсандык түзүлүшүнүн маанилүү, таасирин тийгизе турган элементине айланган. Бул процессте башка этникалык топтор менен дагы экономикалык, экологиялык, саясий жана маданий мамиледе болушкан. Бул абал кыргыздардын күнүмдүк жашоосуна, маданий өзгөчөлүктөрүнө, коомчулуктагы социалдык- экономикалык түзүлүшүнө да таасирин тийгизген. Бул дипломдук иште Памирлик кыргыздардын мурунку жашоосунан азыркы жашоосуна чейин изилденип, Памирлик кыргыз коомчулугунун көчүүсүнүн түрк медиасында чагылдырылышы жөнүндө сөз болот. Бул темада берилген көч окуяларынын ар биринин тарыхы так даана берилип, газеталардын санына чейин көрсөтүлгөн.

Улуупамирлик кыргыздардын көчүүсүн түрк медиасында изилдөө максатында 1982-жылдагы газеталарда Улуупамир кыргыз түрктөрүнүн көчкөн убагы да талкууланды. Памирлик кыргыздардын Түркияга көчүүсү 4 улуттук газетанын негизинде 47 күндүк ошол убак изилденген. Ошондой эле өлкөнүн ичиндеги ички миграция, миграция болгон шаарлардагы 5 жергиликтүү газетанын 47 күндүк санынын анализи менен чектелди.

Памирлик кыргыздар катышкан 1982-жылдагы качкындардын көчү менен байланышкан Түркиядагы улуттук газеталардан Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Tercüman газеталары, жергиликтүү газеталардан Ван аймагындагы Bir Nisan, İki Nisan, Van Postası менен Van Sesi газеталары, Аданадан Yeni Adana газеталарынын негизинде 1982-жылдын 15-июль – 1-сентябрь аралыгындагы жалпы 423 саны изилденди. Изилденген улуттук газеталарда 31 кабар, жергиликтүү газеталарда болсо 43 кабар болуп жалпы 74 кабар табылды. Бул кабарлар мазмунду анализдөө методу менен изилденди.

Ачкыч сөздөр: түрк тектүү качкындар, Түркия медиасы, кыргыз көчү, Памир кыргыздары, Улуупамир.

АБСТРАКТ

Автор	: Атилла ГЮВЕН
Университет	: Кыргызско-Турецкий университет «Манас»
Направление	: Журналистика
Качества диссертации	: Магистрская диссертация
Страницы	: xxi + 196
Дата окончания	: // 2019
Руководитель	: Доц. Док. Юсуф ЮРДИГУЛ

Отрожение кыргызской миграции с Улуупамира в турецкой прессе

Большинство людей хотели бы жить в той стране где они родились. Вместе с тем есть и те, кто мечтая о светлом будущем мигрируют внутри одной страны либо же эмигрируют в другие страны. Но иногда бывают случаи когда люди вынуждены уезжать. Уехавшие в другие страны по разным причинам, встречаются на своем пути различные проблемы. Для переселенцев самой главной из этих проблем является найти страну которая бы смогла принять их. Турецкая Республика открыла свои двери для людей с тюркскими корнями которые во время Холодной Войны бежали от претеснений стран Восточного Блока и искали убежище. Данная работа раскрывает очень важные на сегодняшний день понятия как миграция и вынужденная миграция, причины побега и их последствия, пути поисков решения для беженцев, политика Турецкой Республики по обеспечению работой беженцев, и отражение данной политикив отношении Памирских кыргызов в национальных и местных средствах массовой информации. Памирские кыргызы которые являются тюркским народом в 1979 году поехали в Пакистан по причине захвата Афганистана СССР. Затем они обратились с просьбой Турецкой Республике об убежище и переселении ради хорошей жизни. В 1982 году вышел закон под номером 2641 и они были переселены вместе с другими афганскими беженцами.

В 1983 году утром 3 августа во время переселения тюркских народов из Пакистана в город Адана, Памирские кыргызы, которые были в большинстве, под руководством Рахманкул хана пришли в Турецкую Республику с территории Вахан, Афганистана. Памирские кыргызы прожили часть своей жизни под страхом Советского союза, в связи с переворотом Саур в Афганистане в 1978 году и становлениякоммунистического режима они были вынуждены бросить свою родину. После того как 4 года находились в Гильгит на севере Пакистана, в 1982 году около 4000 беженцев были привезены в Турцию. Район Йешилйурт в Малатии и деревня Каракундуз были местом временного пребывания Памирских

кыргызов. Исходя из образа жизни и их требований через 5 лет они были переселены в Ванский округ Эрчиш, деревню Улуупамир. По сегодняшний день процесс миграции который превратился в самую большую трагедию кыргызов в деревне Улуу Памир является важным элементом общества в этническом рубеже и становлении человечества. Этот процесс происходил в тесных связях с другими этническими группами в экономическом, экологическом, политическом и культурном отношении. Эта ситуация повлияла также на повседневную жизнь, культурные особенности, социально-экономическое устройство общества. В данной дипломной работе была исследована прежняя и нынешняя жизнь Памирских кыргызов, а также отражение переселения общества Памирских кыргызов в турецкой меди. История темы переселения ясно и четко освещалась и раскрывалась в местных газетах.

В целях исследования отражения переселения Улуупамирских кыргызов в турецкой прессе были проанализированы газеты 1982 года, во время переселения Памирских кыргызов. Исследование переселения Памирских кыргызов в Турцию было основано на материале 4 национальных выпусков газет в течение 47 дней. Также был проведен анализ внутренней миграции и городов в которых происходила миграция на материале 5 местных выпусков газет в течение 47 дней. Были исследованы 423 выпуска газет в период с 15 июля по 1 сентября 1982 года связанные с переселением беженцев Памирских кыргызов на материале газет Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Tercüman, местных газет в округе Ван Bir Nisan, İki Nisan, Van Postası и Van Sesi, газет Yeni Adana в городе Адана. В исследованных национальных газетах было обнаружено 31 новостей, в местных газетах 43 новостей, итого во общем было обнаружено 74 новостей. Данные новости были исследованы методом анализа.

Ключевые слова: беженцы с тюркскими корнями, Турецкая пресса, Кыргызское переселение, Памирские кыргызы, Улуупамир.

ABSTRACT

Author	: Atilla GÜVEN
University	: Kyrgyz-Turkish Manas University
Institute	: Communication Studies
Nature of Thesis	: Master degree Thesis
Number of Pages	: xxi + 196
Date of Graduation	: / / 2019
Supervisors	: Assist. Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL

THE REFLECTION OF ULUPAMİR KYRGYZ MIGRATION TO TURKISH PRESS

Most people would like to live in the country where they were born. At the same time, there are the ones who dreaming of a bright future, migrate inside one country or immigrate to other countries. However, sometimes there are cases when people are forced to leave their countries. Those who went to other countries for various reasons, encounter various problems on their way. For immigrants, the most important of these problems is to find a country that would be able to accept them. The Republic of Turkey opened its doors to people with Turkic roots who, during the Cold War, fled from the reproaches of the Eastern Bloc countries and sought refuge. This work reveals very important concepts of today such as migration and forced migration, the causes of escape and their consequences, ways of finding solutions for refugees, the policy of the Republic of Turkey to provide refugees with jobs, and the reflection of this policy regarding the Pamir Kyrgyz in national and local media. The Pamir Kyrgyz who are the Turkic people in 1979 went to Pakistan because of the capture of Afghanistan by the USSR. They then asked the Republic of Turkey for asylum and resettlement for the sake of a good life. In 1982, the law came out at number 2641 and they were resettled along with other Afghan refugees.

In 1982, on the morning of August 3, during the resettlement of Turkic peoples from Pakistan to the city of Adana, the Pamir Kyrgyz, who were mostly under the leadership of Rahmankul Khan, came to the Republic of Turkey from Wakhan territory, Afghanistan. The Pamir Kyrgyz lived part of their lives on pain of the Soviet Union, due to the Saur coup in Afghanistan in 1978 and the establishment of a communist regime, they were forced to abandon their homeland. After 4 years in Gilgit in northern Pakistan, in 1982, about 4,000 refugees were brought to Turkey. Yeshilyurt district in Malatia and Karakunduz village were the temporary residence of the Pamir Kyrgyz. On the basis of the way of life and their demands, after 5 years they were resettled in the Van district of Erchis, the village of Uluu Pamir. To date, the migration process which has become the biggest tragedy of the Kyrgyz in the village of Uluu Pamir which is an important element of society in the ethnic boundary and the development of humanity. This process took place in close ties with other ethnic groups economically, ecologically, politically and culturally. This situation also influenced daily life, cultural characteristics, social and economic structure of society. In this thesis work was investigated the former and present life of the Pamir Kyrgyz, as well as a reflection of the resettlement of the Pamir Kyrgyz society in Turkish media. The history of the topic of resettlement was clearly and precisely covered and revealed in local newspapers.

In order to study the reflection of the resettlement of Uluu Pamir Kyrgyz in the Turkish press, newspapers from 1982 were analyzed during the resettlement of the Pamir Kyrgyz. The study of the resettlement of the Pamir Kyrgyz to Turkey was based on material from 4 national issues of newspapers within 47 days. An analysis of internal migration and cities in which migration took place on the material of 5 local issues of newspapers within 47 days was also conducted. During the period from July 15 to September 1, 1982, 423 issues of newspapers related to the resettlement of Pamir Kyrgyz refugees were investigated on the material of the newspapers Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Tercüman, local newspapers in the district of Van Bir Nisan, İki Nisan, Van Postası and Van Sesi, newspapers Yeni Adana in the city of Adana. In the studied national newspapers, 31 news items were found, in the local newspapers, 43 news items, in total, 74 news items were found in total. These news were investigated by the method of analysis.

Keywords: Refugees with Turkic roots, Turkish press, Kyrgyz resettlement, Pamir Kyrgyz, Uluupamir.